

EEN AALSTERS KINDERRIJK GEZIN OP HET EINDE DER NEGENTIENDE EN HET BEGIN DER TWINTIGSTE EEUW

Deel I

Wever, garentwijnder en rondleurder Felix Franciscus Coessens (° 1853 - † 1914) met zijn vrouw kantwerkster, huisvrouw en dagloonster Josepha Bombeeck (° 1851 - † 1928) en haar zeventien kinderen waaronder zes tweelingen en vijf eenlingen...

• Tijds- en plaatselijke omstandigheden

De stad Aalst evolueerde ten tijde van de geboorte van Felix Franciscus van een landbouwmaatschappij naar een industriestad. Tussen zijn geboortjaar 1853 en 1869 groeide het aantal inwoners van 17.493 naar 21.107, ondanks de cholera-slachtoffers van 1866. Na de ingebruiknames van de eerste stoommolens rond 1830 vestigden brouwerijen, garen- en katoenfabrieken, leerlooierijen, olieslagerijen, steenovens, stokerijen, tabaksfabrieken en zeep- en zoutziederijen zich in de stad. Vanaf 1855/56 konden deze bedrijven gebruik maken van spoorwegverbindingen vanuit Aalst naar Dendermonde, naar Ninove-Geraardsbergen-Lessen-Ath en van de spoorlijn Brussel-Aalst-Gent. Ook binnenscheepvaart tussen Aalst en Rotterdam werd mogelijk, door uitbaggeren en kanalisatie van de Dender. Door de aanleg van een kanaal tussen de Denderstreek en het Henegouwse industriebekken werden massagoederen en vooral steenkolen nu over de rivier aangevoerd. De Dender werd de belangrijkste handelsweg van de stad. Langs de spoorlijn en de Dender nam het aantal ondernemingen gestaag toe. Vader Henricus Coessens zien we dan ook niet meer als schoenmaker genoteerd staan in de geboorten- en overlijdensakten van zijn kinderen, maar vanaf 1855 meestal als *kaeywerker* en/of *vaertwerker* met in 1861 en 1863 uitstapjes als *stokersgast* en *daglooner*. Bij zijn overlijden op 20 mei 1879 had hij het zware werk van kaailosser al vaarwel gezegd en was evenals zoon Felix Franciscus rondleurder. Deze zoon was gehuwd in 1874 met kantwerkster **Josepha Bombeeck** juist in de periode toen Aalst sinds enkele jaren een bloeiende handel en nijverheid kende, maar al na 1880 werd die bloei minder en de periode van 1883 tot 1895 werd gekenmerkt door zware economische crisis, gepaard met verschrikkelijke armoede. Alhoewel er veel armoede en miserie was, werd er toch ook uitbundig gefeest op de jaarlijkse kermis in juli en de vele wijkkermissen, zoals de Carmeliten-kermis, de Kapelleken-kermis aan de Werf, de Mijlbeek-kermis, de *Rooze Kermis*, de kermis van Terlinden en de Varkensmarkt-kermis. De stadskermis in juli duurde een volle week, met o.a. schietwedstrijden met *den handboog* en *den karebyn*, met ringsteken op de Esplanade, met concerten en bals in de *grote Zael van het Stadhuys*, met een vee- en *paerdenmarkt*, met een *ezelloopstryd* met zes ezels buiten de *Gendsche Poort*, met volksspelen op *de Kaei* en tot slot *vuerwerck*. In 1885, toen het elfde kindje geboren werd, was maar liefst 37 % van de Aalsterse bevolking behoeftig. In de Aalsterse kranten verschenen in augustus oproepen om de armen en werklozen te ondersteunen. Het groot aantal kinderen, de lage lonen (lees hongerlonen), de ziekten, de werkloosheid, de ongelukken op de fabrieken - veelal met verlies van ledematen of met dodelijke afloop - waren de voornaamste oorzaken van de armoede. Het 'Bureel van Weldadigheid' van de stad formuleerde de oorzaak als volgt: 'de ongeregelde vermeerdering der bevolking, de ongelukken van families, de ziekten, het slegt gedrag, de onvoorzienigheid, de tegenkating en crisis der nijverheid, landbouw en koophandel'. Dit is als het ware illustratief voor ons verhaal over het arbeidersgezin **Coessens-Bombeeck**, waarvan we hierna de familiale achtergronden alsmede het kinderrijke gezin zelf zullen belichten.

• Ouders en achtergrond

Wever en leurder Felix Franciscus Coessens werd te Aalst in de wijk Mijlbeek op de *Hoogevesten*, ook wel de *Bleekerijvesten* genoemd, nabij de schors- en korenwatermolens geboren op donderdagmorgen 7 juli 1853 in het gezin van schoenmaker Henricus Coessens en wasvrouw Francisca Beulens. Henricus was op 27 mei 1846 op 24-jarige leeftijd als *schoenmakersgast* en woonachtig te *Aelst Hooge vesting* getrouwd met de 22-jarige dagloonster Francisca Beulens, dochter van de *horlogiemaeker* Petrus Beulens en Maria Baeyens. Henricus was een zoon van kaaiwerker Benedictus Bernardus Coessens en Juliana De Groodt, die al was overleden. Getuigen bij het huwelijk waren de 44-jarige gareelmaker Joannes Baptista De Neef, de 63-jarige biervoerder Felix Franciscus Pieters, de 57-jarige winkelier Livinus De Pril en de 24-jarige winkelier Franciscus Van de Maelen. Francisca had reeds een zoontje, Joannes Baptista Beulens genaamd, dat op 10 november 1842 te Aalst geboren was en dat nu bij het huwelijk van zijn moeder erkend en gewettigd werd. Vóór Felix Franciscus in 1853 ter wereld kwam, had zijn moeder nog het leven geschonken aan twee jongens en een meisje: Henricus Hypolitus (13 juli 1847), Benedictus Bernardus (18 mei 1849) en Catharina (11 maart 1851). Na 1853 werden er nog - precies om de twee jaar - vijf kinderen geboren.

In 1863 woonde het gezin in Mijlbeek aan de *Verkensmert* dichtbij de moutmolen en is Henricus *daglooner* en Francisca *dagloonster*. Volgens de militieregisters van het jaar 1872 woonden ze nog in Mijlbeek, maar dan in de Binnenstraat en is vader Henricus Coessens opnieuw *vaertwerker* en loteling Felix Franciscus, die het nummer 98 had getrokken, *twijnder*. Felix Franciscus had geen bijzondere merktekens, zijn aangezicht was ovaal, zijn voorhoofd hoog, zijn haar, wenkbrauwen en ogen bruin, zijn neus en mond gewoon, zijn kin rond en hij mat *1 meter 637 milimeters*.

Kantwerkster en dagloonster Josepha Bombeek werd te Aalst-Schaarbeek om vijf uur namiddags op zaterdag 22 maart 1851 geboren in het gezin van de toen 34-jarige *huydevettersgast* Carolus Bernardus Bombeek († Zoutstraatpoort, 3 maart 1900) en de 28-jarige uit Wieze afkomstige, zonder beroep zijnde, Anna Francisca Van Nuffel († Zoutstraatpoort, 3 maart 1898), dochter van de ongehuwde Catharina Van Nuffel. Getuigen/aangevers waren de 29-jarige *bakkersgast* Josephus De Naeyer en de 37-jarige *metsersgast* Petrus Joannes De Cock. Carolus Bernardus was een zoon van *coutelier* (= messenmaker) Amandus Bombeek († 1 december 1862, 79 jaar oud) en Barbara Van Nieuwenhove († 13 juli 1865, 71 jaar oud).

Josepha was het vierde kind van de in totaal negen kinderen uit het werkmansgezin Bombeek-Van Nuffel. Volgens Den Denderbode van 8 oktober 1891 was het een hechte familie van werklieden, wonende aan de Geeraardsbergsche Steenweg, die j.l. maandag (= verloren maandag) hun Gouden Bruiloft vierden met een mis in de Sint-Martinuskerk met kinderen, kleinkinderen en verwanten, samen een 80-tal personen. Men ging met het rijtuig naar de kerk en in de avond was er verlichting en werd er gevlagd!

<†> Echter, ongeveer drie jaar later, begin april 1894, verloren ze hun oudste zoon door zelfdoding: hij had zich, wonende op de Zoutstraatpoort, opgehangen...

• De sneeuwganzen trekken

In de editie van vrijdag 6 december 1872 lazen we in het blaadje 'De Werkman' het volgende:

'Sneeuwganzen trekken over ons land met benden van 5 tot 6 honderd. Teeken dat 't zal gaan vriezen.'
Drie dagen eerder, op dinsdagavond 3 december, had Josepha Bombeek haar eerste van de zes tweelingen ter wereld gebracht. De meisjes werden **Maria Emelia Bombeek** en **Maria Justina Bombeek** genoemd. De geboorteaktes № 621 en № 622 van het jaar 1872 laten aan duidelijkheid niets te wensen over:

*'T jaar achttien honderd twee-en-zeventig den vierde december om vier uren naermiddag voor ons Franciscus De Wolf-Coevoet, Schepen ambtenaar van den Burgerlijken Stand der stad Aelst, rechterlijk arrondissement Dendermonde, Provincie Oost-Vlaanderen, zijn verschenen: Camillus De Windt, doctor heel en vroedmeester, oud 30 jaren geboren en woonende te Aelst; dewelken ons heeft vertoond een kind van het vrouwelijk geslacht, geboren binnen deze stad, gisteren derden december om elf en half uren s'nachts, dochter van **Josepha Bombeek** kantwerkster, oud eenentwintig jaren, geboren te Aelst en er woonende gelegen ten huize van hare ouders gehucht Schaerbeke alhier waaraan Zij verklaard heeft te willen geven de namen van **Maria Emelia**. De voornoemde verklaring en vertooning gedaan in tegenwoordigheid van Petrus Hofman, wildverkooper oud negenendertig jaren, woonachtig te Aelst en Jacobus Poriau plafonneerder oud zesenzestig jaren, woonachtig te Aelst, getuigen hiertoe door den declarant aanzocht, welke akte wij na gedane voorlezing geteekend hebben met den vroedmeester, de getuigen hebben verklaard niet te kunnen schrijven (sic)... De geboorteakte van Maria Justina is uiteraard, op de voornamen en op de geboortetijd 'omtrent twaalf uren s'nachts' na, gelijkkluidend als die van haar zusje Maria Emelia.*

Nog in diezelfde steenkoude decembermaand stierven de zusjes in het onderkomen van hun grootouders en moeder te *Aelst-Schaerbeke*; Maria Emelia op 23 december om drie uur namiddags en Maria Justina een dag later, op kerstavond om elf uur...

• Om acht uren voormiddag

Wanneer juist, en waar, en hoe, wever **Felix Franciscus Coessens** uit de Binnenstraat en kantwerkster **Josepha Bombeek** uit Schaerbeke elkaar ontmoet hebben is niet geweten, maar op woensdagmorgen 11 november 1874 om acht uur trouwde ten overstaan van ambtenaar Franciscus De Wolf-Coevoet wever Felix Franciscus Coessens, wonende te *Aelst-Mijlbeke* met de 23-jarige dochter van *messenmaeker* Carolus Bernardus Bombeek en Anna Francisca van Nuffel, *dagloonster* Josepha Bombeek, wonende te *Aelst-Schaerbeke*. Aanwezig waren de ouders van de bruidegom en bruid en voorts nog vier getuigen: Jacobus Spaens, zwager van de bruidegom, *twijndersgast* en 26 jaar oud; Joannes Baptista Coessens, broer van de bruidegom, *twijndersgast* en 32 jaar oud; Josephus Vander Snickt, oom van de bruidegom, *twijndersgast* en 48 jaar oud en Seraphinus De Schrijver, *daglooner* en 28 jaar oud. De vaders van de bruidegom en bruid kwamen aan de kost als *kaeywerker* en *metsersgast*. De moeders werden als zijnde zonder beroep vermeld. Alleen de bruidegom kon de huwelijksakte ondertekenen: de bruid, de wederzijdse ouders en de vier getuigen, verklaarden allen niet te kunnen schrijven! Drie van de vier getuigen waren *twijndersgasten* wat niet verwonderlijk was, want rond 1870 werkten er liefst 2.500 arbeiders in de Aalsterse garentwijnderijen.